

ВЫЗВАЛЕНЬНЕ НАРОДУ

Тыднёвая Народная Газэтка

Орган П. Н. П. „Вызваленне“ Віленскай і Наваградзкай земляў.

Цана нумару 30 марак.

Газэтка каштуе з паштоваю перасылкаю, ў месяц 150 марак.

Без паштовай перасылкі ў месяц 100 марак.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі:
Вільня, Мастовая вул., 1, Народны
Дом „Одродзэне“. Тэлефон 618.

Рэдакцыя адчынена ад 1—2 і 4—5 г.

Абвесткі:

Звычайная старонка	10.000 мк.
1/2 старонкі	5.000 „
1/4 „	3.000 „
Дробныя абвесткі	на 100 „
за радок	

Кіраўнік Рэдакцыі: ЛЮДЗЬВІК ХАМІНСКІ пасол Сойму. Сябры Рэдакцыі: С. Вялюдзкі, Ф. Галавач, С. Бальмін, В. Шакур, Б. Ігнатовіч, П. Гайка, Я. Драздовіч, М. Дварэцкі, А. Шапель.

83758 140080

Сяляне! Памятайце адрасы вашых выбарных камітэтаў, дзе можаце радзіцца, як пільнаваць, каб вас пры выбарах паны не ашукалі.

- У Дуніловічах — Ясьнеўская вул., 22
- „ Лідзе — Крывая, 18
- „ Браслаўлі — Пілсудзкага, 6
- „ Глыбокім — Ломжынская, 1.

Чаму іх гэтак шмат проці народу?

Страх ахапіў усіх ворагаў вясковага народу і яго арганізацыі „Вызваленне“. Эндэцкія агітатары, кушленыя вялікімі панамі абшарнікамі за дзесяткі й сотні мільёнаў, бачаць, што народ ужо напраўду пачаў арганізавацца ў „Вызваленні“ і дабівацца сваіх натуральных, дасюль таптаных, правоў. Дык выдумляюць усё новыя ды новыя фальшаваныя й ману проці народу і яго павядыроў.

Але праканаліся, што гэта ўжо мала цяпер памагае. Дык кінуліся, пакуль яшчэ ёсьць час, да іншае методы. Бачаць, што старога ваўка лёгка пазнаць па пазуроў і зубах, якія выглядаюць з-пад накіненай авечай („Храсьціянск і“) скуркі. Гэткі воўк яшчэ горшы, бо корміцца падлінаю і трупамі, пад назваю „Chjenu“ („Chrześćjańska Jedność Narodowa“).

Вось жа й трэба выдумаць новае ашуканства — дык нара ваўкоў змянілася на баранчыкаў над назваю „Цэнтр“. Нібыто, ані направа, ані налева

Браты Сяляне!

Ужо надходзіць момэнт барацьбы, барацьбы бяскроўнае за грамадзянскія правы, за зямлю, прасьвету і ўладу народную.

Калі выграем выбары — ўсе гэта будзе тваё.

Калі праграем — нанова пайдзеш у панскія кайданы.

Ужо сягоньня дрыжаць паны перад мужыцкай партыяй „Вызваленне“. Сягоньня ўжо з скуркі вылазяць, каб цябе ачмуціць, выслаўляюць дзесяткі сьпіскаў, каб цябе на які-нібудзь злавіць. Адзіная надзея паноў — гэта разьбіцьце вызваленчага руху аб здрадніцкую работу пястоўцаў-вітосікаў, радзюкоў ды ін-

ных здрайцаў — разбівачоў.

Не шкадуць на гэта сваіх мільярдаў.

Каб паказаць паном, што іх надзеі і мільярды дарэмны, што вясковы народ грамадой стаіць пры сваёй уласнай партыі, „Вызваленне“ склікае у апошнюю нядзелю перад выбарамі 29 кастрычніка вялікі зьезд конгрэс. Вялікі перагляд арміі народнай — вызваленчай.

Хай задрыжаць панскія сэрцы, хай, страцяць яны дарэшты энэргію. Хай ведаюць, што панавальне іх ужо скончана.

Не шкадуйце грошай на дарогу, прыбывайце усе.

Хай у Вільні не забракуе аніводнага шчырага народніка.

3

3

3

ня йдуць. Але гэта тыя самыя панскія ваўкі, якія толькі направа цягнуць, як ізноў выказалі ў Сойме, калі іх галоўны сябар Бржостоўскі разам з усею партыяй Скульскага галасаваў за тое, каб выкінуць з зямлі ужыткоўнікаў і ваенных арэндатараў. А цяпер будзе ў Сьвянцянскім вокрузе чмуціць народ, баццам то ён — „Цэнтр“. Пры гэтым яны ўгаварыліся з эндэкамі, што там, дзе эндэкі йдуць на выбары (Вільня, Ліда) — там „Цэнтр“ перашкаджаць ім ня будзе. А ў Сьвянцянскім, Дзісьненскім вокрузе эндэцы ня будзе перашкаджаць „Цэнтру“ агітаваць і чмуціць народ.

Але народ пазнае гэтых фарбованых лісоў і ня дасць ім веры, а ні галасоў, хоць навет прывядуць з сабою даўнейшага прэм'ера ўраду Панікоўскага, бязвольнае стварэньне, якое за маждат пайдзе туды, куды яму „Цэнтр“ і паны пайсьці прыкажуць.

Іншыя партыі ўжо назву „народных“ прымаюць, але замест таго, каб бароцца з пэнамі, з эндэкамі, з абшарнікамі — ўсе боруцца перш за ўсё з „Вызваленнем“. Гэтак робяць „Пясты“ Вітоса, якога з Сьвянцянаў прагнала насяленьне, абуранае на яго за ўсе махлярствы яго партыі, парцэляцыйныя суплкі, Дэйліды і іншыя кражы публічнага добра.

Гэтак сама проці народу й „Вызвалення“ выступаюць „Радзюкі“ (Рады Людовыя), якія, пасля здрады народу ў Віленскім Сойме, абяцалі папраўленьне і давалі слова, што цяпер пайдучь толькі проці паноў і правіцы, а тымчасам найбольш проці „Вызвалення“ йдуць.

Гэтак сама і пан Стэфан Міцкевіч, які перад выбарамі прыпамінаў сабе аб бедным вясковым народзе, што можа даць галасы, каб яго ў Сойм увесці — дык старую нашу назву „Адраджэньне“ сабе прысвойвае і зьяўляецца кандыд там на першым месцы ў Вільні і Сьвян-

цях, каб толькі самому ў Сойм дастацца, а востра выступае проці „Вызвалення-Адраджэньня“ й „Вызвалення“, бо памятае, што праўдзівая народная партыя хацела аб'яднаньня з Польшчай, а не як ён са сваімі прыяцелямі ў Сойме, якія перад тым хацелі йсьці да Літвы на згоду.

Розныя людзі пад новай фірмаю „Дзяржаўнага Акраіннага Саюзу“ (Państwowy Związek Kresowy) гэтак сама кінуліся паляваць на мужыцкія галасы дзеля здабыцця мандатаў, але таму што гэтак позна прыйшлі, дык яшчэ ня чуваць нам аб іх выступленьнях і ня ведаем, ці будуць трымацца з намі прыстойна, ці не.

Нарэшце Беларусы, замест таго, каб ісьці з народам рука ў руку, — ў сваёй клерыкальнай часьці кіраванай ксяндзом Станкевічам, замест разьбіваньня эндэкаў, ворагаў народных і Народу Беларускага, альбо няпчырых „Пястаў“ ды здрадлівых Радзюкоў, — ўсю сілу зьвяртаюць проці „Вызвалення“. Маём надзею, што іх ёсьць мала і што гэта толькі ксёндз Адам Станкевіч гэтак блага робіць, аб чым ужо шырока было пісана.

Дык 6, ці 7 партыяў ідзе проці народу й „Вызвалення“. Але народ ведае, дзе праўда і ня дасцца ім чмуціцца — і ў дзень 5 лістапада пры выбарах у Сойм, гэтак сама, як і 12 лістапада — ў Сэнат — падасьць галасы за свой сялянскі праўдзівы нумар „Вызвалення“ і Лявіцы Людовыя — № 3.

Справа акраінаў у Сойме.

Абарона уласнікаў хатаў.

У Сойме праведзена права аб абароне ўласнікаў хатак на чужој зямлі на усіх акраінах. Нельга іх вынідаць да восені будучага 1923 году, а ў прцягу гэтага часу новым Соймам павінна быць прынята права аб

выкупе. Па даручэньню Сойму ўрад мае прырхтываць гэткае права перад 1 сакавіка (марца) 1923 году. Арэндатары мусяць плаціць тое самае, што перад вайною, лічачы за рубель 500 марак. „Вызваленне“ кажа, што гэта зашмат, дык робіць прапазыцыю зьменшыць гэтую суму да 300 мар.

Урэгуляваньне колёнізацыі.

Сойм, які прыняў ваенную колёнізацыю на акраінах, ня хоча й ня можа яе адмяніць. Пястоўцы Вітоса і эндэкі усю сваю палітыку апіраюць на тым, каб якнайбольш мужыкоў з Польшчы паслаць на акраіны, бо Пястоўцы пры гэтым заробяць на сваіх супалках, а эндэкі думваюць, што тады больш застанецца зямлі для абшарнікаў у Польшчы. Аб бедным тутэйшым насяленьні гэтыя паны — эндэкі і пястоўцы саўсім ня думваюць.

Дык ня могучы зьмяніць колёнізацыі зусім, трэба яе ўрэгуляваць гэтак, каб якнайменш крыўдзіла тутэйшае насяленьне. Вось жа на аснове аб'ездку камісіі і згоды партыяў сярэдзіны й лявіцы, пры дадатку некалькіх вельмі важных паправак нашага пасла Пянтаўскага Сойм прыняў 14 рэзолюцыяў, як урад павінен правесці справу колёнізацыі. Гэтага яшчэ не даволі, але ж прынамсі часьць дасюльшняе крыўды паправіць і не дапусьціць да гвалтоўных сяспраўяў. Рэч цікавая, што пястоўцы амаль што да канца не хацелі згадзіцца на гэтае папраўленьне. Нічога дзіўнага — яны пайшлі ўжо на поўную барацьбу з насяленьнем на акраінах, якое гэтых фарбованых „народнікаў“ пазнала. Сягоньня „Пяст“ баіцца свае назвы на акраінах і аднаецца з нейкімі цёмнымі сіламі да выбараў пад назваю „Зьдначэня“.

Найважнейшыя справы ўрэгуляваньня колёнізацыі гэтакія: Пастаноўлена каб колёнізацыя падлягала Галоўнай Зямельнай Управе, якая мусіць правесці зямельную рэформу, а значыцца будзе дбаць аб насяленьні. Пастаноўлена каб лік колёністых быў акрэсьлены зверху на год наперад каб ня было іх зашмат. К б зараз падзяліць паміж насяленьнем тую часьць зямлі, якая яму належыць паводлуг права з двароў, узятых для колёнізцыі. Па прапазыцыі „Вызвалення“ пастаноўлена, каб для

колёнізацыі ня браць зямлі, якая знаходзіцца ў руках дробных арэндатараў і ваенных ужытکوўнікаў, а таксама зямлі сэрвітунае, альбо раней закупленай. Прынята, нарэшце, папраўка „Вызвалення“, каб аднагодоваым ужытکوўнікам, калі возьмуць зямлю на колёнізацыю — дык, каб ім дана было сабраць свае плады. Пастаноўлена правесці рэвізію інстытуцыяў, якія займаюцца колёнізацыяй.

Кожны прызнае, што хаця гэтыя пастановы яшчэ й не правяць усяе крыўды колёнізацыі, дык прынамсі зьменшаць яе і зладодзяць.

Пацвярджэньне праданы зямлі.

У камісіі й Сойме пастаноўлена, што хто ўмовіўся перад вайною, альбо ў часе вайны прадаць дом у горадзе, альбо зямлю на вёсцы — а ня мае пацверджанага свайго права натарыюсам, судом, альбо гіпотэкаю, дык мае права ў працягу году затрэбаваць гэтага, хоць бы той, хто раней прадаў, не схацеў цяпер падпісаць акту. Права гэтае ня мае моцы, калі той, хто купляў не заняў гэтае зямлі, альбо праз сваю толькі віну не аплаціў. Калі часьць грошай яшчэ не заплачана — дык калі віну прыносіць прадаўца (не хацеў прыняць), дык дастане цяпер за 1 рубель 2 маркі 16 фэнігаў. Калі віна незаплаты была супольна абедзьвюх старонаў, альбо нічые віны ня было, дык цяпер трэба заплаціць адну чацьвертую часьць таго ліку сучаснай цаны жыта, якую прадстаўляла недаплачаная сума, калі б за яе купіць жыта тады, калі мела быць заплачанай наводдуг умовы.

Права аб ўжытکوўніках.

Усе ведаюць, што 27 студня гэтага году выйшла ў Сойме права аб ваенных ужытکوўніках (якія арэндавалі, альбо засявалі чужую зямлю праз увесь 1921 г.). Ня можна было іх выкідаць да 31 кастрычніка гэтага году з хатаў і сенажацяў, а да 31 жніўня з палёў. Нашыя чытачы („Wyzwolenia - Odrodzenia“) памятаюць прапазыцыі пасла Хамінскага аб гэтай справе і што Сойм у двух чытаньнях прыняў, усе гэтыя прапазыцыі і прадаўжэньне абароны на два гады. Але эндэкі спрацівіліся тады трэцяцям, або аканчальнаму чы-

таньню ў Сойме, якое толькі цяпер адбылося.

Эндэкі мелі ў той дзень большасьць у Сойме, бо большая часьць паслоў пастоўцаў Вітоса, якім яны гэтак хваляцца, лічыла за лепшае думць аб мандатах, альбо капаць б льбу ў сябе на вёсцы, чымся бравіць у Сойме правы куўджанага народу. Тады аказалася, што гэтак званы „цэнтр“ (партыя Скульскага, дзе ёсьць шмат ксяндзоў, а таксама й мужыкоў нахшталт слаўнага плачым лідзкага вайта Клышайкі) будзе галасавць з эндэкамі проці бедных арэндатараў і ужытکوўнікаў і ўсё прадаўжэньне мае адкінуць.

Пасол Хамінскі падскочыў да іх і ў апошнюю мінуту нагаварыў іх, каб адаслалі справу ў камісію, дзе можа знайдзецца нейкае паразуменьне.

Аднак у камісіі эндэкі ізноў правялі сваё. Нашым паслом удалося толькі абарніць ужытکوўнікаў арэндатараў да вяртання, каб іх ня выкінулі з памяшканьняў.

Тады пасол Хамінскі ўмовіўся з паслом Бржостоўскім з Вільні, які зьяўляецца кандыдатам ад гэтага ксяндзоўска панскага „цэнтру“ Скульскага ў Сьвянцянскім вокрузе, каб гэты „цэнтр“ галасав ў з лявіцыю аб прадаўжэньні абароны хоць-бы на год — да будучай восені Цэнтр згадзіўся, але ў апошнюю мінуту ў Сойме здраджіў умову!!! .. і галасававу проці прадаўжэньня разам з эндэкамі. Ня ведаю, як цяпер пан Бржостоўскі пакажацца ў Сьвянцянках, ці ў Глыбокім пасья гэгкае здрады.

Усе прапазыцыі Хамінскага, Вызвалення й Радаў Людовых Сойм адкінуў.

Засталася толькі на пацеху абарона ваенных арэндатараў да 1 красавіка будучага 1923 г. Ніхто ня мае права выкідаць іх з хатаў і памяшканьняў да гэтага часу, але засяваць ужо ня маюць права.

А што будзе на весну будучага году?

Будзе тое, што пастановіць народ 5 лістапада. Калі ў Сэнат увайдзе большасьць „Вызвалення“ й лявіцы — дык правядзём новае права аб абароне, але калі народ будзе дурны і падасьць галасы за паню ў рознай скурцы і пад розным назовам, як гэты здраджлівы „цэнтр“ ці „зьядночэне“ — дык тады будзе блага.

Дык памятайце — галасуйце за нумар 3.

І яшчэ адно. Пастоўцы Вітоса паказалі ўсю сваю душу, зьверненую проці беднага насяленьня на акраінах. Прынялі яны папраўку, што калі-б нашыя прапазыцыі аб прадаўжэньні прайшлі, дык каб усё такі мець права выкідаць арэндатараў і ужытکوўнікаў у тых дварах, якія ім спадабаецца забраць на колёнізацыю для сваіх людзей. Вось і вылезла шыла з мяшка, што „Ляст“ у нас проці насяленьня. Ці не для гэтага хавае ён сябе пад новай назваю „Зьядночэня“, аб'яднаўшыся з панамі ў Баранавічах, бо ведае, што ніхто за яго галасавць ня будзе. Аб гэтай справе чытайце ў артыкуліку „Новае ашуканства“.

Людзьвін Хамінскі.
пасол Сойму.

Правакатарская агітацыя Радзюкоу.

У наветах Наваградзім, Баранавіцкім, Стаўпецкім, дзе адбылося ўжо шмат вечаў (сходаў) „Вызвалення“ і дзе ўжо рух вызваленскі шыраецца штораз болей, бо сялянство хінецца тлумна да сваёй грамады „Вызвалення“, — дык там платныя агітатары Rad Ludowuch, якіх народ на весцы саўсім ня хоча слухаць і нават папросту прыганяюць з вёсак, — цяперака вымысляюць усялякую правакацыю аб нашых дзеячах — вызваленцах. Пускаюць яны ў люднасць вясковую усялякія плёткі, быццам вызваленцаў нашых, Гельмана і Шкуна, якія рабілі тамака вечы (сходы) ўжо паарыштоўвалі і выслалі ў кандалах і так сама нібы зрабляць з тымі, хто запісаўся да партыі „Вызвалення“ і плятуць яшчэ быццам грам. Шакуна забілі нават з карабіна (па адной гутарцы — ў Любчы, а па другой — ў Турцы) ў той час, як гаварыў ён да народу.

Панскія найміты — агітатары Rad Ludowuch дагэтуль яшчэ не запамнялі аб старых спосабах — аб арыштах, аб кандалох і думваюць запужаць гэтым народ вясковы.

Алеж не памогуць вам, панічы, гэтыя страхі!

Бо мінуліся здацца тыя часы як вы, Радзюкі, былі яшчэ „Стражай Красовай“ дч тэро-

рызовалі страхам людзей на сходах, на якія зганялі вы іх сілай.

А што ўжываеце вы ў агітацыйны бязглузду ману проці „Вызвалення“, дык аб гэтым добра ведаеце і вы самі. Брыдка!
Вл. Шанун.

3

Пэуна, што таксама падкуплены эндэкамі.

Адтрымалі мы скаргу на абвадовага солтыса вёскі Сухводзы, Валожынскага павету за яго самавольнае прасьледаваньне дзеячоў „Вызвалення“ і нашай газэткі „Вызваленне Народу“.

Лядашчы гэты эндэцкі слуга тэрорызуе народ у вёсцы, страшачы, што пазабірае жывёду, калі будуць ісьці за „Вызваленнем“, а грамадзяніна Антона Кулеша навет пабіў за чытаньне нашэ газэткі.

Нясумленнасьць гэтага паслугача дайшла да таго, што 27.IX.22. напаў пасья сходу ў вёсцы Сухводзы на сябра П. Н. П. Вызвалення, грам. Янку Куніцкага і лаяў яго і грубіяніў, празываючы яго бальшавіком. У канцы нагаварыў паліцэйскага, каб арыштаваў грам. Куніцкага і неразумны паліцэйскі (дурны, бо ня ведае што зрабіў гэта бяспраўна) арыштуе й забірае ад нашага сябра ўсе газэткі 24.IX.22., 50 штук праграмы „Вызвалення“ і канцэлярскую паперу. Па дарозе да камісарыату паліцыі м. Валожына грам. Куніцкі запротэставаў проці гэтага самавольнага арышту і не пазволіў паліцэйскаму завясьці сябе ў камісарыат.

Паліцэйскі пусьціў яго, але газэтаў не здаў.

Думаем, што паліцэйскі праз несьведомасьць і дурнату дапусьціўся да гэтага бяспраўя, але солтыс Пранцішак Багдан раней, ці пазней адкажа за сваю подлюю дзеяльнасьць, за хлусьлівыя пастрахі насяленьня, за кражу пашых газэтаў і за ўсе свае выбарчыя штучкі. І хай ведае, што яны ня шмат памогуць яму ў яго чорнай рабоце на згубу народу. Народ ужо добра ведае, што толькі „Вызваленне“ паправіць яго долю, да „Вызвалення“ народ ідзе, а здрайцаў сваіх гэтых подлых солтысаў — Багданоў — належна пакарае.

Толькі 3 павінна перамагчы усіх, бо гэта ёсьць нумар усіх сялян, злучаных у „Вызваленні“: беларускіх, польскіх і украінскіх.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Шаноўны Грамадзяніне
Рэдактару!

Нядаўна нас асьцярагала нашая газэтка перад ашуканствамі паноў пры рыбах і праўду казалі. Робяць паны ўсё, абы толькі ачмуціць народ.

Напрыклад у Дунілаўскім павеце ў кожным выбарчым абводзе прэзэсамі камісьяў зьяўляюцца толькі ўласнікі двароў, сябрамі таксама яны, альбо выбраныя імі ўласнікі большых ніваў — іх служкі. Нічога дзіўнага, што гэтыя камісіі зложаныя з ворагаў працоўнага народу робяць усё, каб апанаваць гэты народ. Не запісваюць усіх у сьпіскі выбаршчыкаў, а калі каторы селянін прыпомніць, каб яго ўпісалі, дык кажуць яму напісаць прашэньне, хаця й ведаюць, што мужык часта ня умее ні чытаць ні пісаць. Але й даведацца трудна, бо паны ня слухаюць выбарчага закону і трымаюць сьпіскі ў сябе, замест таго, каб вылажыць іх дзеля агляду. Апрача таго паны пастараліся падзяліць воласьць на абводы галасаванья так, што часта вёска мае 7-8 вярстоў да выбарчага пункту, хоць магла б быць прыдзелена да другога за 2-3 вярсты. Тутака, дык нібыто трымаюцца правілаў, што кожны абвод мае абнімаць 3000 выбаршчыкаў. Панская хітрасьць не на гэтым канчаецца.

Вось, напрыклад, у абводзе № 40 прэзэс камісіі Ностусь Драздовіч нагавараваў сабраных на паседжаньні камісіі, каб вызначылі паслом кандыдата Сінкевіча, вядомага толькі ў адной воласьці. Нібыто ня ведаў п. Драздовіч, што гэта здрада, што на палега трэба найменш 20.000 гала-

соў і што гэтым чынам сяляне з гэтага абводу кінулі б свае галасы пад плот, бо хаця-ж бы іх галасы пайшлі на найлепшага чалавека, але ж толькі аднае воласьці, дык прапалі б напэўна.

Чаго яшчэ ня робяць паны — падкупляюць войтаў, солтысаў, розных брахуноў, якія брахалі б за іхнія грэшы. На гэта й запаткаваліся на 2000 за дзесяціну. Раздзяюць насяд пьню тысячы сваіх газэтаў і здрадзецкіх адозваў, вляяць горы на „Вызваленне“, выдумляюць розныя глупствы. Апошнімі днямі зьявіўся ў нас віленскі студэнт, Пятрук Пяткевіч; вельмі брахаў ён на „Вызваленне“, удаваў з сябе вялік-га дабродзея беларусаў. А што ён рабіў, дзе быў, калі нас тут усе гнялі калі толькі „Вызваленне“ бараніла працоўны народ? Цяпер прыехаў па галасы на выбары й разьбівае клясавую еднасьць мужыкоў.

Але нічога! Народужо навучыўся разьбіраць, дзе праўда, а дзе фальш. „Вызваленне“ ўсюды перамагае!

Тамашэвіч.

Вёска Ліпоўка.

3

Адказы ад Рэдакцыі

Грам. К. Сьветавастокаву. Мы атрымалі колькі Ваших пісьмаў. Вельмі добра вы апісваеце гэтыя праўдзівыя сумныя абразы нашага жыцьця — выдалю працоўнага народу і зладзействы яго катаў. Гэтакіх паноў Дмахоўскіх, Радкевічаў, гэтакіх войтаў Грыневічаў яшчэ людзі пераносяць. Верце, што ўжо хутка прыдзе дзень Вызвалення. Але дзеля гэтага трэба выйграць на выбарах, а дзеля таго трэба, каб было больш такіх як вы змагалыікаў. З пашанай жзем Вашу руку, шляхотны прыяцель! Працуйце далей!

3

Наш сьпісак будзе называцца: P. S. L. „Wy-zwolenie“ і „Lewica Ludowa“.